

Ryszard Kata

Uniwersytet Rzeszowski w Rzeszowie

ZNACZENIE BANKÓW LOKALNYCH W KREDYTOWANIU ROLNICTWA W WARUNKACH GLOBALIZACJI RYNKÓW FINANSOWYCH

*IMPORTANCE OF LOCAL BANKS IN CREDITING THE AGRICULTURE
UNDER CONDITIONS OF GLOBALIZATION OF FINANCIAL MARKETS*

Słowa kluczowe: banki lokalne, banki spółdzielcze, globalizacja rynków finansowych

Key words: local banks, cooperative banks, globalization of financial markets

Synopsis. Określono rolę banków lokalnych w kredytowaniu rolnictwa w Polsce, w kontekście procesów towarzyszących globalizacji rynków finansowych. Jako przykład banków lokalnych przyjęto banki spółdzielcze. Wyniki badań potwierdzają tezę, że funkcjonowanie banków lokalnych ma kluczowe znaczenie dla zagwarantowania rolnikom dostępu do kredytów i innych usług finansowych.

Wprowadzenie

Pojęcia globalizacji finansowej lub globalizacji rynków finansowych są w literaturze dosyć niejednoznacznie definiowane. Większość autorów kategorii te wiąże z powstawaniem rosnących ogólnoswiatowych więzi na skutek występowania transgranicznych przepływów finansowych [Prasad i in. 2003]. Procesy te, będące skutkiem łagodzenia ograniczeń w międzynarodowych przepływach finansowych prowadzą z kolei do tworzenia globalnego rynku finansowego [Oreziak 2004].

W wymiarze finansowym globalizacja poprawia alokację kapitału i łagodzi wahania makroekonomiczne. Może ona jednak przynosić także negatywne skutki w aspekcie zagrożeń powodowanych przez umiędzynarodowienie przepływów finansowych.

Jednym z przejawów kryzysu systemu finansowego, we współczesnej zglobalizowanej rzeczywistości rynków finansowych jest przerzucanie kosztów restrukturyzacji na filie i drenaż rynku [Masny 2008]. Sytuacja ta może powodować, że klienci dużych korporacyjnych banków o charakterze międzynarodowym, ale położeni na rynkach peryferyjnych, mogą odczuwać negatywne skutki o różnym charakterze. Mogą zostać pozbawieni dostępu do kredytu lub wyraźnemu pogorszeniu mogą ulec warunki kredytowania i koszty kredytu. W szczególności sytuacja taka dotknąć może klientów, z tych segmentów rynku, które dla banków komercyjnych są mało atrakcyjne ze względu na ich zyskowność czy wolumen operacji finansowych oraz ze względu na większe w opinii banków ryzyko ich obsługi finansowej. Bez wątpienia do takich klientów są zaliczani rolnicy indywidualni (indywidualne gospodarstwa rolne).

Z uwagi na lokalny charakter wytwórczości rolniczej, jej finansowanie jest prowadzone na lokalnych rynkach finansowych, przez instytucje finansowe działające na obszarach wiejskich i miejsko-wiejskich. Istnieje jednak zasadnicza różnica pomiędzy tym, czy takie usługi pełni lokalny bank (np. bank spółdzielczy), czy też lokalna (terenowa) placówka dużego banku komercyjnego, będącego często elementem wielkiego międzynarodowego konglomeratu finansowego.

Dla funkcjonowania i rozwoju rolnictwa oraz podmiotów ekonomicznych i gospodarstw domowych na wsi ważna jest kondycja, efektywność i konkurencyjność lokalnych instytucji finansowych, mimo że niekiedy sytuują się one nawet w roli quasi-monopolistów. Instytucje takie działają na rzecz większej spójności społeczno-ekonomicznej oraz zapobiegają szeroko rozumianemu wykluczeniu rolników i mieszkańców wsi z rynku finansowego [Kulawik 2008].

Globalizacja finansowa zasadniczo odnosi się do całej gospodarki oraz do sektora finansowego, stanowiącego składnik otoczenia rolnictwa. Nie oznacza to jednak, że rolnictwo jest wyłączone z oddziaływań globalizacji. Dopóki będzie ono chronione barierami protekcjonistycznymi i pod-

trzymywane budżetowo, to oddziaływania te będą zdaniem Kulawika [2005] miały przede wszystkim charakter pośredni. W otoczeniu współczesnego rolnictwa kształtuje się wiele instrumentów (stopy procentowe, kursy walut itp.), mających wpływ na jego kondycję ekonomiczno-finansową oraz na tempo jego przemian i ścieżki rozwoju. Bardzo istotne dla rolnictwa są także procesy towarzyszące globalizacji finansowej. Należy do nich konsolidacja kapitałowa i organizacyjna systemu finansowego, wzrost udziału zagranicznego kapitału w rodzimym systemie bankowym, tworzenie ponadnarodowych konglomeratów finansowych, postęp informatyczny i innowacje finansowe, centralizacja i „komputeryzacja” decyzji kredytowych. Te wszystkie procesy o charakterze makro i mikroekonomicznym wpływać mogą na możliwości dostępu rolników do zwrotnych źródeł finansowania, zwłaszcza do kredytów bankowych. Zmieniają one bowiem funkcjonalny i operacyjny charakter systemu finansowego działającego w otoczeniu rolnictwa, a zmiany te wcale nie muszą być korzystne. Takie procesy, jak centralizacja decyzji kredytowych, transakcyjny model bankowości, konsolidacja i koncentracja banków, mogą skutkować dla rolników ograniczeniem dostępu do kredytów. W takim przypadku, może nie pomóc nawet interwencjonizm kredytowy państwa, bowiem doświadczenia ostatnich lat pokazują, że wiele dużych komercyjnych pośredników finansowych „nie kwapi się” do uczestnictwa w tego typu programach, pomimo tego, że z punktu widzenia marży bankowej i poziomu ryzyka, gwarantują one przyzwoity i niemal pewny zysk¹.

Cel i metodyka badań

W opracowaniu, w kontekście globalizacji rynków finansowych, podjęto próbę określenia znaczenia banków lokalnych w kredytowaniu gospodarstw rolniczych w Polsce. Zakres czasowy analizy obejmuje lata 1999-2007. Banki lokalne są utożsamiane z bankami spółdzielczymi. Wynika to z relatywnie niedużej skali ich działalności, ograniczonego zakresu terytorialnego oraz specyfiki misji spółdzielczości bankowej, która opiera się na zaspokajaniu potrzeb finansowych lokalnych społeczności. U podstawy podjętej analizy leży teza, że w warunkach pogłębiającej się globalizacji rynków finansowych, funkcjonowanie banków lokalnych stanowi dla rolników gwarancję dostępu do kredytów, a także innych usług finansowych banków.

Dane empiryczne do analizy pochodzą ze statystyki GUS, a także badań ankietowych, przeprowadzonych na reprezentatywnej próbie 856 indywidualnych gospodarstw rolnych z regionu Polski południowo-wschodniej. Badania, dotyczące relacji rolników z otoczeniem instytucjonalnym, zrealizowano w roku 2007.

Banki lokalne a funkcjonowanie i rozwój rolnictwa

Rolnictwo należy do sektorów, w których zasadniczym źródłem finansowania są kapitały wewnętrzne. W przypadku zaś kapitału obcego jego główną formą są kredyty bankowe. Struktura finansowa rolnictwa w znacznym stopniu odizolowuje go od międzynarodowych przepływów kapitału, które są kwintesencją globalizacji finansowej. Względna izolacja rolnictwa pogłębianą jest ponadto przez okoliczność, że podstawowym kredytodawcą dla gospodarstw i przedsiębiorstw są lokalne instytucje finansowe. Te ostatnie z kolei funkcjonują na sfragmentaryzowanych rynkach finansowych, co także osłabia siłę szoków zewnętrznych związanych z globalizacją finansową [Kulawik 2005].

Globalizacja prowadzi do polaryzacji banków na ponadnarodowe i lokalne. Solarz [2002] oraz Jaworski [2005] wskazują, na kilka czynników, które w warunkach rosnącej konkurencji na rynku finansowym mogą decydować o utrzymaniu się banków lokalnych, a tym samym pozwolić na realizowanie przez nich określonych funkcji na rzecz lokalnych społeczności i gospodarki. Są to:

- ścisłe powiązanie banków ze społecznością lokalną, samorządem terytorialnym, małą i średnią przedsiębiorczością i rolnictwem,
- realizacja zasady terytorialnej, tj. lokowanie oszczędności zgromadzonych na lokalnym rynku w lokalne przedsięwzięcia gospodarcze, co nie oznacza, że banki takie nie są otwarte na zewnętrzne rynki finansowe,
- ścisłe powiązanie z realiami otoczenia, doskonała znajomość klientów w ramach określonych niszy, model działalności relacyjnej jako przeciwwaga dla modelu bankowości transakcyjnej realizowanego przez duże banki komercyjne,

¹ Odsetek kredytów nieregularnych w tego typu programach kredytowych nie przekracza 2%.

- banki lokalne muszą mieć szeroki wachlarz usług i nie ustępować pod tym względem konkurencji zewnętrznej.

Cechą charakterystyczną banków lokalnych są małe rozmiary działalności i jej prowadzenie na rynkach, na których mają one swoje siedziby. Działanie w zbliżonym otoczeniu sprzyja gromadzeniu wiedzy o klientach i budowaniu silniejszych więzi z nimi. Dzięki temu oferta banków lokalnych jest mocno zindywidualizowana i oparta na modelu działania określanym w literaturze jako bankowość relacyjna (*relationship banking*). Polega on na budowaniu trwałych relacji z klientem, zaś przykładowo w obszarze decyzji kredytowych, podejmowaniu ich w oparciu o znajomość klienta i jego potrzeb, zaufanie i uwzględnianie wielu miękkich charakterystyk klienta (cechy osobowościowe, wykształcenie, rodzina itd.) [Kulawik 2007]. Przeciwwagą dla takiego modelu jest bankowość transakcyjna (*transaction based banking*), tj. bazująca na transakcjach, preferowana przez duże banki komercyjne. W działalności kredytowej stosują one sformalizowane procedury kredytowe, oparte na przetwarzaniu „twardych” danych, czyli pochodzących z systematycznie prowadzonej ewidencji gospodarczej, głównie za pomocą metod scoringowych. Zazwyczaj mają one też mniej swobody w podejmowaniu decyzji kredytowych (scentralizowane systemy decyzyjne, zunifikowane metody oceny klientów), niż ich odpowiednicy w małych, lokalnych bankach [Kulawik 2007].

Kryzys na rynkach finansowych, który pojawił się w 2008 roku, dodatkowo obnaża wiele zagrożeń jakie dla klientów dużych banków komercyjnych niesie współczesny model ich działania. Orientacja na sprzedaż, w myśl zasady „bank jest od tego, żeby sprzedawać”, powoduje, że dla banków liczą się klienci przynoszący duże przychody. Dodatkowo sprzyja temu system wynagrodzeń pracowników, nawet w 90% oparty o prowizje od transakcji, co powoduje, że pracownicy czy agenci banków nie liczą się z sytuacją klienta oferując mu określony produkt finansowy (przykład opcji walutowych, kredytów hipotecznych czy funduszy inwestycyjnych) [Samcik 2009].

Butler i Durkin [1998] twierdzą, że typowy bank komercyjny to instytucja, gdzie podejmowanie decyzji ma charakter rutynowy, zgodny z obowiązującymi procedurami, a nieprzewidziane sytuacje „denerwują” zarówno menedżerów, jak i systemy komputerowe, które wymagają dodatkowej interwencji. Z drugiej strony mamy właściciela firmy czy rolnika, który samodzielnie podejmuje decyzje, zazwyczaj szybko i intuicyjnie. Rolnik czy przedsiębiorca inaczej patrzy na czynniki decydujące o sukcesie w działalności gospodarczej, ceni podejmowanie ryzyka, uważa, że planowanie nie musi być zbytnio sformalizowane, a czasami należy kierować się przeczuciem. Z tego względu obie strony postrzegają siebie odmiennie, co w konsekwencji prowadzi do ograniczonego zaufania i niechęci dużych banków komercyjnych do finansowania tego typu klientów, zwłaszcza, że wolumen transakcji z nimi jest relatywnie niski. W tym kontekście, niejako naturalnym partnerem finansowym dla rolników powinny być banki lokalne, których rolę pełnią w Polsce banki spółdzielcze.

W wielu krajach Unii Europejskiej, a także w naszym kraju są one podstawowym oferentem usług finansowych dla rolnictwa i mieszkańców wsi. Od kilku lat toczy się jednak dyskusja, czy zasady spółdzielcze (samopomoc, samoadministrowanie, samoopowiedzialność, przejrzystość, terytorialność, bliskość relacji z klientami) i ustrój tych banków, sprowadzony do przestrzegania zasady „jeden członek – jeden głos” oraz orientacja na maksymalne zaspokajanie potrzeb członków są adekwatne do współczesnych warunków prowadzenia biznesu bankowego. Mówiąc o warunkach, ma się na myśli właśnie postępującą integrację i globalizację finansową, którym towarzyszy burzliwy rozwój nowych technologii finansowych i komunikacyjnych, wzrost konkurencji na rynku finansowym, upowszechnianie się wielokanałowości w sprzedaży produktów finansowych oraz komplikujące się regulacje ostrożnościowe [Schmukler, Vesperoni 2006].

Podstawowym problemem dla spółdzielczości, w tym dla banków spółdzielczych, jest odpowiedź na pytanie, czy istnieje możliwość powiązania idei spółdzielczych z niezbędną do przetrwania na rynku efektywnością działania [Jaworski 2005]. Istnieje wiele argumentów, że taka możliwość jest do osiągnięcia. Wskazują na to także bardzo dobre na tle całego sektora bankowego wyniki finansowe banków spółdzielczych w ostatnich latach [Kata 2007]. Nie wydaje się, aby słuszną była koncepcja przekształcenia banków spółdzielczych w małe banki komercyjne, których jedyną zasadą będzie zasada ekonomicznej efektywności.

Znaczenie banków spółdzielczych dla kredytowania rolnictwa

Wyniki badań wskazują, że sektor bankowości spółdzielczej ma wciąż dominującą pozycję w kredytowaniu rolnictwa. Udział tego sektora, tj. banków spółdzielczych wraz z bankami zrzeszają-

cymi, kształtował na tym rynku od 86,3% w roku 2002 do niespełna 65% w roku 2005 (tab. 1). Należy jednak pamiętać, że do roku 2003 w strukturze spółdzielczego sektora bankowego ujmowany był także Bank Gospodarki Żywnościowej. Spadek udziału spółdzielczego sektora bankowego na tym rynku od roku 2003 wynika zatem jedynie z „odłączenia” od tego sektora banku BGŻ S.A., który jak powszechnie wiadomo ma wieloletnią tradycję i silną pozycję w finansowaniu rolnictwa. Natomiast udział samych banków spółdzielczych, wzrósł w latach 1999-2007 z 50,3 do 60,3%, a zatem o 10 pp. Z kolei udział banków komercyjnych „nominalnie” rośnie od roku 2003, jednakże wynika to z wzmiarkowanego przypisania banku BGŻ S.A. do sektora banków komercyjnych. Gdy wyłączymy ten bank z sektora, to okazuje się, że udział banków komercyjnych w kredytowaniu rolnictwa zmniejsza się z 25,1% w roku 1999 do 11,8% w roku 2007. Dane te mogą wskazywać, że procesy towarzyszące globalizacji finansowej, silnie oddziałujące na banki komercyjne, nie sprzyjają większemu zaangażowaniu tych banków w finansowanie sektora rolnego, a zwłaszcza indywidualnych gospodarstw rolnych.

Tabela 1. Udział banków spółdzielczych i banków komercyjnych w zadłużeniu bankowym rolników indywidualnych w Polsce w latach 1999-2007

Rodzaje banków	Udział banków spółdzielczych i komercyjnych w latach [%]								
	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
1. Banki komercyjne ¹	25,1	22,6	17,8	13,7	26,0	25,0	35,3	33,2	33,0
2. Spółdzielczy sektor bankowy	74,9	77,4	82,2	86,3	74,0	75,0	64,7	66,8	67,0
a) banki spółdzielcze	50,3	52,2	54,6	64,9	66,6	67,4	57,5	60,2	60,3
b) banki zrzeszające ²	24,6	25,2	27,6	21,4	7,4	7,6	7,2	6,6	6,7

¹ Do 2003 roku bez BGŻ.

² Do 2003 roku banki regionalne, zrzeszające i BGŻ, do 2003 roku banki zrzeszające.

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych GUS: Bilansowe wyniki finansowe banków, GUS 2000-2005; Monitoring banków, GUS, Warszawa 2008.

Tabela 2. Udział kredytów rolnych w strukturze należności kredytowych wobec sektora niefinansowego banków spółdzielczych i banków komercyjnych

Banki	Udział kredytów rolnych w latach [%]					
	1999	2001	2004	2005	2006	2007
Ogółem sektor bankowy	4,0	4,4	4,6	5,1	5,0	4,3
– banki spółdzielcze	41,5	42,5	41,8	43,3	45,6	43,2
– banki komercyjne ¹	1,1	0,9	1,2	2,2	1,9	1,5
– banki regionalne i zrzeszające ²	16,3	23,5	31,0	41,7	38,4	31,6

¹ bez banków regionalnych i zrzeszających.

² od 2003 roku BGŻ nie jest zaliczany do banków zrzeszających lecz banków komercyjnych.

Źródło: jak w tabeli 1.

cząwszy od roku 2003 jest wynikiem włączenia do tego sektora banku BGŻ S.A. Znow, gdyby pominąć ten bank, to okazałoby się, że udział ten nie przekracza w bankach komercyjnych 1%. Natomiast w bankach spółdzielczych udział ten wynosi przeciętnie około 45% (tab. 2). Dane te jednoznacznie wskazują, na wagę rolników w strukturze klientów kreujących przychody banków.

Z badań ankietowych realizowanych w Polsce południowo-wschodniej w roku 2007 wynika, że 2/3 rolników posiadała rachunek bankowy w banku spółdzielczym i jest obsługiwana w zakresie operacji finansowych związanych z prowadzeniem gospodarstwa rolnego przez BS. Charakterystyczne jest, że odsetek rolników obsługiwanych przez banki spółdzielcze był znacząco wyższy w grupie gospodarstw o powierzchni powyżej 10 ha UR, niż w grupie gospodarstw małych, tj. o powierzchni do 5 ha UR (tab. 3). Podobnie znacznie wyższy był odsetek rolników obsługiwanych przez banki spółdzielcze w grupie jednostek, dla których rolnictwo stanowi główne źródło utrzymania rodziny w porównaniu do grupy alternatywnej, gdzie głównym źródłem utrzymania są dochody

Na małe znaczenie rolnictwa dla banków komercyjnych wskazuje, udział kredytów rolnych w wolumenie należności kredytowych wobec sektora niefinansowego. W rozpatrywanym okresie udział ten wahał się od 0,9 do 2,2%, a jego wzrost, po-

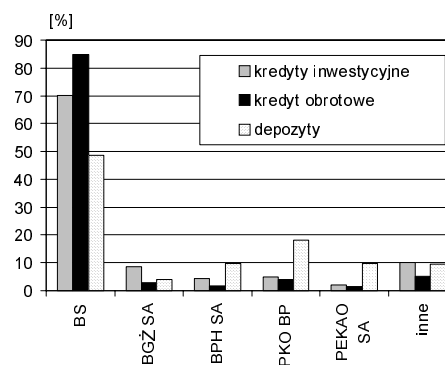
Tabela 3. Struktura rolników według korzystania z rachunku bankowego

Bank	Rolnicy korzystający z rachunku bankowego (główny rachunek) [%]:				
	ogółem	w grupie gospodarstw		wg głównego źródła utrzymania rodziny	
		większych (powyżej 10 ha UR)	małych (od 1 do 5 ha UR)	rolnictwo	dochody pozarolnicze
Banki spółdzielcze	74,6	82,5	68,4	85,0	63,6
Bank komercyjne	21,3	17,5	25,0	13,4	30,6
w tym:					
PKO BP S.A.	7,5	5,6	10,7	4,0	10,7
PEKAO S.A.	5,4	2,8	5,1	2,8	6,5
BPH S.A.	3,4	2,1	4,5	1,2	5,6
BGŻ S.A.	2,6	5,6	1,5	3,7	2,1
inne	2,4	1,4	3,1	1,6	5,6
Nie posiada rachunku	4,1	0,0	6,6	1,6	5,8
Razem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Źródło: badania własne.

pozarolnicze (zarobkowe, działalność pozarolnicza lub źródła socjalne). Wyniki badań wskazują zatem, że obsługa bankowa gospodarstwa przez bank komercyjny jest często „uboczną” konsekwencją obsługi rolnika jako osoby fizycznej w zakresie tradycyjnej detalicznej oferty dla ludności (głównie pracujących zarobkowo). Natomiast zdecydowana większość rolników, dla których produkcja rolna stanowi jedyne lub główne źródło utrzymania, jest obsługiwana przez banki spółdzielcze. Można zatem wyobrazić sobie, że brak tego typu banków na wsi, mógłby skutkować faktycznym odcięciem rolników od rynku finansowego, a zwłaszcza kredytów.

Konkluzję tę wspierają wyniki badań wskazujące na bardzo dużą przewagę banków spółdzielczych nad komercyjnymi w sferze kredytowania rolnictwa. W zakresie liczby kredytów inwestycyjnych udział banków spółdzielczych przekracza 70%, zaś obrotowych sięga prawie 85% (rys. 1). Spośród banków komercyjnych jedynym znaczącym konkurentem dla BS jest w tym zakresie bank BGŻ S.A. Natomiast charakterystyczne jest, że banki komercyjne mają znacznie większy udział w liczbie depozytów bankowych rolników niż kredytów. W tym przypadku udział BS wynosi 48,5%, a banków komercyjnych – 51,5%. Dane te mogą wskazywać, że banki komercyjne mają relatywnie lepszą ofertę depozytową niż kredytową dla rolników. Jednakże sugerować to może także na strategię banków komercyjnych w tym segmencie rynku, zainteresowanych „drenażem” oszczędności rolników, ale już mniej zainteresowanych ich finansowaniem. Charakterystyczne jest także, że wśród banków komercyjnych, z usług, z których korzystają rolnicy dominują, oprócz BGŻ SA, banki PKO BP i PEKAO S.A., a zatem te, które mają rozległą sieć placówek. Bardzo mała jest natomiast reprezentacja banków „miejskich”, mających swoje placówki tylko w dużych miastach.

Rysunek 1. Udział banków spółdzielczych oraz banków komercyjnych w liczbie kredytów i depozytów rolników indywidualnych

Źródło: badania własne.

Podsumowanie

Bliskość fizyczna i ekonomiczno-społeczna instytucji finansowych i ich klientów miała dotychczas kluczowe znaczenie dla finansowania wsi i rolnictwa oraz drobnego biznesu. Lokalne instytucje finansowe, takie jak w Polsce banki spółdzielcze, odgrywają nadal dominującą rolę w obsłudze finansowej rolnictwa.

Dominacji tej nie zmniejszają procesy globalizacji rynków finansowych. Wprost przeciwnie, można zaobserwować wzrost znaczenia banków lokalnych (spółdzielczych) w kredytowaniu tego sektora pomimo, że po przystąpieniu Polski do UE, potencjalnie sektor ten powinien zyskać na zainteresowaniu banków komercyjnych. Wydaje się jednak, że towarzyszące globalizacji finansowej procesy koncentracji sektora bankowego, unifikacji usług bankowych, centralizacji i „komputeryzacji” decyzji kredytowych oraz dominacja transakcyjnego i marketingowego podejścia do klientów, nie sprzyjają zainteresowaniu banków komercyjnych obsługą finansową gospodarstw rolnych. Jest to szczególnie widoczne w regionie rolnictwa rozdrobnionego.

W tej sytuacji działalność banków lokalnych staje się ważnym gwarantem dostępu rolników do rynku finansowego i pozostaje w ścisłym związku z możliwościami pokonywania ograniczeń finansowych dla przemian strukturalnych w rolnictwie i na obszarach wiejskich.

Literatura

- Butler P., Durkin M.** 1998: Relationship Intermediaries: Business Advisers in the Small Firm - Bank Relationship. *International Journal of Bank Marketing*, No 981, 32-38.
- Jaworski W.L.** 2005: Rola lokalnych instytucji bankowych w obsłudze klienta detalicznego. [W:] Bankowość detaliczna. Potrzeby, szanse, zagrożenia. G. Rytlewska (red.). PWE, Warszawa, 78-79.
- Kata R.** 2006: Bankowość spółdzielcza na rynku usług finansowych w Polsce (na tle wybranych krajów Unii Europejskiej). *Gospodarka Narodowa*, nr 7-8, 113-125.
- Kulawik J.** 2008: Europejska integracja finansowa i monetarna a rolnictwo. IERiGŻ-PIB, Raport Programu Wieloletniego, nr 96, Warszawa, 7-8.
- Kulawik J.** 2005: Globalizacja finansowa a rolnictwo – wstępna analiza problemu. [W:] Wpływ procesu globalizacji na rozwój rolnictwa na świecie. IERiGŻ-PiB, Raport Programu Wieloletniego, nr 17, Warszawa, 10.
- Kulawik J.**, 2007: Globalizacja finansowa a funkcjonowanie i rozwój banków. IERiGŻ-PIB, Warszawa.
- Masny M.** 2008: Chcesz pokoju, szykuj się na kryzys. *Bank*, nr 7/8.
- Oręziak L.** 2004: Globalizacja rynków finansowych. [W:] Globalizacja od A do Z. NBP, Warszawa.
- Prasad E.S., Rogoff K., Wei S.J., Kose A.M.** 2003: Effects of Financial Globalization on Developing Countries: Some Empirical Evidence. IMF, Washington March.
- Samcik M.** 2009: Bank klientowi wilkiem. *Gazeta Wyborcza*, 10.04.
- Schmukler L.S., Vesperoni E.** 2006: Financial Globalization and Debt Maturity in Emerging Economies. *Journal of Development Economics*, Vol. 79, No. 1.
- Solarz J.** 2002: Przyszłość finansowej infrastruktury rozwoju społeczności lokalnych: banki komercyjne czy banki spółdzielcze. ZBP, Warszawa.

Summary

The paper aims present the role of local banks in crediting the agriculture in Poland, in context of processes connected with globalization of financial markets. The researches have been conducted based on local cooperative banks. They confirm the thesis, that functioning of local banks has crucial meaning for guarantee farmers appropriate access to bank credits and other financial services of banks.

Adres do korespondencji:

dr inż. Ryszard Kata
 Uniwersytet Rzeszowski
 Wydział Ekonomii
 Zakład Finansów
 ul. M. Œwiklińskiej 2
 35-601 Rzeszów
 tel. (0 17) 872 16 85
 e-mail: rdkata@univ.rzeszow.pl